

Päivi Räisänen

Saksan uuden ajan alun tutkijat koolla Augsburgissa

**Kommunikation und Medien in der Frühen
Neuzeit. 4. Tagung der Arbeitsgemeinschaft
Frühe Neuzeit, Augsburg 13.–15. syyskuuta 2001**

Vuorovuosin Saksan tärkeimmän historioitsijatapaamisen *Historikertag* kanssa järjestettävä uuden ajan alun tutkijoiden konferenssi järjestettiin tänä vuonna neljännen kerran. Parhaimmillaan Augsburgin yliopiston suureen luentosaliin kerääntyi syyskuun puolivälissä reilut 300 alan asiantuntijaa aistimaan uusia tuulia tämänvuotisen teeman, uuden ajan alun tiedonvälityksen, tiimoilta.

Mahtavan kauppiassuku Fuggereiden kotikaupunkina sekä Augsburgin tunnustuksen ja uskonrauhan syntysijana kaunis baijerilaiskaupunki on omiaan uuden ajan alun tutkijoiden kokoontumispaikaksi. Konferenssin osallistujille tarjottiinkin oivallisia makupaloja kaupungin historiasta: ehta Fugger-suvun jäsen esitteli halukkaille *Fuggerein*, Jakob Fuggerin vuonna 1516 varattomille augsburgilaisille perustaman kuuluisan asuinkorttelin (jossa voi edelleen asua kohtuullista 1,72 D-markan vuosivuokraa ja päivittäisiä rukouksia vastaan), ja toisaalla yliopiston kirjaston hulpea *Oettingen-Wallersteinsche Bibliothek* avasi kävijöille ovensa. Kirjastossa on huomattava kokoelma käsikirjoituksia (1500 kpl), inkunaabeleita (1000 kpl) ja ennen kaikkea 1500–1800-lukujen painotuotteita (117000 kpl), jotka ovat peräisin Oettingen-Wallersteinin ruhtinasperheen kokoelmista.

Vastaanotto Augsburgin raatihuoneen prameassa *Goldener Saalissa* sekä professori Johannes Burkhardtin vaivoja kaihtamatta järjestämä elokuvailta Stanley Kubrickin *Barry Lyndonin* parissa jäävät osallistujien mieliin pitkäksi aikaa. Mutta mitä tieteellistä jäi käteen teemasta, joka etukäteen oli paljon lupaava?

Pedanttia perustiedettä

"Nykyinen informaatioyhteiskunta ei tunne menneisyyttään", julisti konferenssitoimikunta esipuheessaan. Augsburgin tapaamisen tarkoitus oli hahmotella historiallista perspektiiviä ja vertailukohtia sille tiedonvälityksen murrokselle, jota parhaillaan elämme. Uuden ajan alun tutkijoiden tulisi kokea missio omakseen, otettiinhan juuri tänä aikana monta merkittävää askelta kohti nykyisiä kommunikaation muotoja. Lievästi positivistinen ja perinteinen perusvire piili monen yksittäisenkin esityksen taustalla. Vaikka ei-kirjallisen kommunikaation merkitys useasti tiedostettiin ratkaisevana taustatekijänä ja riittämättömästi tutkittuna aihepiirinä, oli se toistaiseksi vain muutamassa alustuksessa pääosassa.

Kolmipäiväisen konferenssin ohjelma oli tiivis, jotta mukaan saatiin kuusi peräkkäistä sessiota, joissa kussakin oli tavallisesti neljä alustajaa, puheenjohtaja ja joukko innokkaita keskustelijoita yleisön puolelta. Konferenssin jäsenitys oli onnistunut, sessiot pitivät mitä otsikot lupasivat ja alustukset muodostivat toimivan temaattisen kokonaisuuden. Valinnan vaikeutta eli päällekkäisiä tapahtumia ei ollut kuin vapaamuotoisemmassa ohjelmassa, mitä erilaisimpien uuden ajan alun tutkijaverkostojen esittelyssä ja kiertokävelyissä. Tarkoin rajattu tarjonta antoi odottaa suuria valikoidulta esitelmöitsijäkaartilta, joka koostui yhtä puhujaa lukuunottamatta pelkistä tohtoreista, dosenteista ja professoreista. Anti oli aluksi pettymys. Ensimmäinen osio *Klassische Druckmedien in der Frühen Neuzeit* ei tuonut mitään uutta vaan oli pikemminkin ensyklopedinen kertaus kirjapainotaidon kehityksestä sitten Gutenbergin.

Seuraavat sessiot nivoutuivat näppärästi toisiinsa alueellisesti laajenevana spiraalina. Ensin pohdittiin kommunikaatiota maaseutu- ja kaupunkiyhteisössä, sitten territoriaalisella ja valtakunnallisella tasolla ja lopuksi Euroopan ja koko maailman mittakaavassa. Suurin osa esityksistä käsitteli kuitenkin yksinomaan saksalaisia alueita, aivan kuin kommunikaatiota ei yli nykyisten kansallisrajojen olisi ollutkaan. Mieliinpainuvimmat puheenvuorot olivat lopulta ne, jotka kurottivat kauemmas: mainittakoon esimerkiksi Martin Papeheimin (Augsburgin yliopisto) alustus *Interkulturelle Kommunikation in der Frühen Neuzeit. Das Beispiel Geldern in spanischer Zeit* tai Mark Häberleinin (Freiburgin yliopisto) *Kulturelle Vermittler und interkulturelle Kommunikation im kolonialen Nordamerika*. Yleisvaikutelmaksi jäi kuitenkin kuva Saksasta vankan ja perustellun, pahimmillaan – mutta ei väistämättä! – hiukan tylsän perustutkimuksen maana.

Lopussa kiitos seisoo

Urheaa kuulijaa odotti sokerina pohjalla kaksi viimeistä sessiota lauantain aamupäivässä. Ne tarjosivat vihdoin tuulahduksen uudempaa ja kokeellisempaa. Ensimmäisen istunnon aiheena olivat toisilleen vastakkaiset propagandan ja salassapidon käsitteet tiedonvälityksessä. Ilahduttavan konkreettisiin tapaustutkimuksiin pohjautuvat alustukset käsittelivät niin poliittisen informaation salaamista keisarihovissa, itävaltalaisten "kryptoprotellanttien" eloonjäämisstrategioita kuin kirjeiden merkitystä puolijulkisina tiedotusvälineinä. Esityksiä yhdistävänä tekijänä voi pitää ohjatun kommunikaation (*gesteuerte Kommunikation*) "insiderien" ja "outsiderien" analyysiä: kenelle tietyt viestit oli tarkoitettu ja ketkä tuli sulkea informaation ulkopuolelle ja millä keinoin se tapahtui eri konteksteissa.

Konferenssin viimeistä sessiota voi samalla pitää sen huipentumana. Otsikon *Der Körper als Medium* alla puhujat käsittelivät ihmiskehoa informaation välittäjänä. Kehon symbolinen ja informatiivinen merkitys on toki etenkin antropologisesti suuntautuneessa tutkimuksessa tiedostettu jo aiemmin, mutta ruumiin ja ruumiillisuuden käsitteiden muutoksia ja samalla muutoksia niiden suhteessa kommunikaation uusiin muotoihin ei ole vielä riittävästi tutkittu, vaan käsitteet on nähty staattisiksi halki uuden ajan alun vuosisatojen.

Franz-Josef Arlinghaus (Münsterin yliopisto) käsitteli alustuksessaan *Gestus, Kleidung und die Etablierung von Diskursräumen im städtischen Gerichtswesen (1400-1600)* institutionalisoituvan oikeusjärjestelmän ja kehon kommunikatiivisen merkityksen suhdetta. Mark Hengerer (Konstanzin yliopisto) jatkoi puolestaan kehosta häiriötekijänä hovin sisäisessä tiedonvälityksessä. Ruumiillisuudella oli keskeinen sija hovin seremonioissa ja kohteliaisuuskuulttuurissa, mutta Hengererin mukaan sen merkitystä pyrittiin neutralisoimaan keskittyvän hallinnon organisaatioissa. Stefan Haas (Münsterin yliopisto) puolestaan analysoi, miten 1500-1600-lukujen häävieraat loivat sosiaalisia merkityksiä ja kommunikoivat kehollaan, vaatetuksellaan ja käytöksellään. Viimeisen session alustusten suhde konferenssin pääteemaan ei aina välittynyt kuulijoille asti, mutta yhtä kaikki nämä alustukset olivat viihdyttäviä ja innostavia sekä vilkasta keskustelua herättäviä.

Summa summarum

Oliko Augsburgin tapaamisen anti viime kädessä se, että saksalaiset ovat vanhan stereotypian mukaisesti puisevan pedantteja? Ei suinkaan. Vaikka konferenssin tiedollinen anti jättikin hieman toivomisen varaa, oli tapaaminen kokonaisuutena mielenkiintoinen läpileikkaus

saksalaisesta nykytutkimuksesta. Konferenssin aihe herätti myös vilkasta keskustelua ja ennen kaikkea innoitti jatkamaan tieteentekoa uuden ajan alun parissa. Tapahtuman tunnelma oli miellyttävä, suorastaan kodikas, ja luentosalissa raikui remakka nauru tämän tästä. Historia on hauskaa!

Seuraava tapaaminen järjestetään vuonna 2003 Berliinissä ja teemana tulee olemaan väkivalta uuden ajan alussa eri muodoissaan selkäsaunasta sodankäyntiin.

* * *

Kirjoittaja Päivi Räisänen on FM ja tekee jatkotutkimusta Helsingin yliopiston historian laitoksessa.

ENNEN JA NYT
Historian tietosanomat